

„A PAK TO VŠECHNO S ČISTÝM SRDCEM NA BÍLÝ PAPIR NAKRESLIL.“¹ MALÍŘ PETR SKÁCEL – NOVÉ POZNÁMKY K ŽIVOTOPISU A TVORBĚ

HANA FADINGEROVÁ

Výstava *Skácelové – ke kořenům*, kterou připravil v roce 2019 Památník písemnictví na Moravě, byla příležitostí znovu pohlédnout na dílo malíře Petra Skácela (1924–1993). Poslední větší přehlídka jeho díla se uskutečnila před delší dobou, v Moravské galerii v Brně v roce 2005. Specifikem výstavy v Památníku písemnictví bylo to, že dílo Petra Skácela se zde poprvé ocitlo v kontextu rodinné historie a tvůrčích počínů jeho otce, amatérského výtvarníka Emila Skácela, a jeho staršího bratra, známého básníka Jana Skácela.

Příprava výstavy dala impuls k nové reflexi malířovy tvorby a k doplnění některých údajů v jeho životopise, což umožnilo nahlédnutí do soukromých archivů a rozhovory s členy rodiny, uměleckými kolegy, přáteli a pamětníky.² Díky prohlídkám několika soukromých sbírek bylo možné poznat blíže také jeho rané práce, projít rozsáhlé soubory jeho kreseb a pročíst jeho písemné poznámky, které přibližují myšlenkové a pocitové zdroje malířova výtvarného vidění. Cílem tohoto příspěvku je tak doplnit některé skutečnosti v životopise Petra Skácela, zrekapitulovat dosavadní hodnocení jeho díla v odborných textech a také pokusit se pojmenovat hlavní specifika jeho solitérní tvorby a naznačit autorovo postavení na brněnské umělecké scéně.

Poznámky k životopisu

Základní data z životopisu malíře Petra Skácela jsou známá. Narodil se 25. 9. 1924 ve slováckých Vnorovech, kde otec Emil Skácel (1890–1979) učil na obecné škole, stejně jako matka Anna Skácelová (1886–1968), rozená Raná, která ovšem po narození synů zůstala v domácnosti. Zajímavostí, na kterou dosud nebylo více upozorněno, je příbuzenský vztah mezi rodinou Skácelových a uměleckou rodinou Ranných ze Štěpánovic. Otec Anny Rané, František Raný (1851–1915), byl prastrýcem grafika Emanuela Ranného st. (1913–2008).³ Nahlédnutí do soukromých archivů přineslo podrobné informace o průběhu prvního školního vzdělávání Petra Skácela i o jeho vysokoškolských studiích.⁴ Chlapeckou obecnou školu absolvoval v letech 1930–1935 v Poštorné, kam rodina přesídlila z Vnorov. Poté

1 Závěr básně Jana Skácela „... kreslí pro děti“, ze sbírky *Kam odešly laně*. SKÁCEL, Jan. *Kam odešly laně*. Praha: Albatros, 1985.

2 Autorka textu děkuje všem, kteří umožnili nahlédnutí do svých soukromých sbírek a souborů písemností a dokumentů vztahujících se k osobě Petra Skácela. Cenným zdrojem informací bylo také setkání přátel a žáků Petra Skácela, které se uskutečnilo 25. 9. 2019 v Památníku písemnictví na Moravě v Rajhradě.

3 Grafik a malíř Emanuel Ranný st. a malířka Zdenka Ranná (1919–1990) byli rodiči grafika Emanuela Ranného ml. (1943) a malíře Michala Ranného (1946–1981). Za objasnění vztahu Skácelové – Ranní autorka děkuje Emanuelu Rannému ml.

4 Údaje o studiu a dalším angažmá Petra Skácela byly čerpány z dokumentů z rodinného archivu Skácelových: archiv rodiny Skácelových, soukromý majetek Zuzany Šťastné.

Jan a Petr Skácelovi (Petr vpravo), Poštorná, konec 20. let 20. století. (rodinný archiv Skácelových)

navštěvoval Státní československé reformní reálné gymnázium v Břeclavi. Od podzimu roku 1938, po německé okupaci pohraničí a stěhování rodiny do Brna, pokračoval ve studiu na gymnáziu v Brně-Králově Poli.⁵ Z této doby pocházejí také jeho nejstarší dochované výtvarné pokusy. Po maturitě v roce 1943 se Petr Skácel rozhodl věnovat studiu výtvarného umění a absolvoval jeden ročník oboru užitá malba na Škole uměleckých řemesel v Brně. V roce 1944 byl nasazen na nucené práce při budování zákopů a opevnění v okolí Brna. Závěr války prožil jako dobrovolný člen Národní bezpečnostní stráže. V roce 1945 vstoupil do KSČ. Dramatické zážitky z konce války se pak v postavách padlých vojáků opakovaně vrací v jeho pozdější tvorbě.

Po osvobození Petr Skácel pokračoval ve studiích. V jeho životopisech bývá obvykle uváděno studium na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity a jako jeho učitelé jsou zmiňováni František Doubrava, Eduard Milén, Vincenc Makovský. Výčet jeho studií je ale obsáhlejší. Hned na podzim 1945 se na jeden rok zapsal jako mimořádný posluchač České vysoké školy technické v Brně, kde si na odboru architektury a pozemního stavitelství zapsal předměty figurální kreslení a krajinářství (František Hlavica), modelování (Vincenc Makovský) a kreslení ornamentální (Antonín Kuriel). Současně studoval jeden ročník na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity, kde navštěvoval přednášky z anatomie, technologie

5 Reformní reálné gymnázium na Náměstí Svobody 7, v Brně-Králově Poli, dnešní gymnázium na Slovanském náměstí.

malířského materiálu, harmonie barev a výtvarné estetiky a také z praktické filozofie. Na zmíněnou pedagogickou fakultu nastoupil až v roce 1946 a zapsal si obor výtvarná výchova a deskriptivní geometrie. Absolvoval v roce 1948 a byl aprobován k učitelství na středních školách. Vzdělání si doplnil také přednáškami z české a ruské literatury, dějin, zeměpisu a společenských nauk. Po povinné vojenské službě začal od podzimu roku 1951 vyučovat technické kreslení a deskriptivní geometrii na Vojenské škole Jana Žižky z Trocnova v Moravské Třebové, kde setrval až do roku 1954. V roce 1957 se Petr Skácel vrátil do Brna a brzy potom uzavřel sňatek se středoškolskou profesorkou Vlastou Kantorovou. Prošel různými vztahovými peripetemi a v roce 1964 se oženil podruhé. Sňatkem s výtvarnicí Jarmilou Hraničkovou se stal nevlastním otcem dcery Zuzany. Manželství sice po deseti letech skončilo rozvodem, s bývalou ženou a dcerou však neztratil kontakt a později se rád věnoval i vnoučatům.

Za zvláštní zmínku stojí Skácelovo dlouholeté působení jako učitele výtvarné výchovy a deskriptivní geometrie. V mnoha textech se uvádí pouze jeho působení na Lidové škole umění Jaroslava Kvapila v Brně v letech 1959–1984. Učil však i na několika dalších školách v Brně a jinde.⁶ Skácelovo pedagogické působení se vždy zmiňuje až po jeho volné malířské tvorbě, ale je jisté, že výuce věnoval stejnou energii jako své vlastní tvorbě a že zpětně ovlivnila i jeho teoretické uvažování o problémech a principech výtvarného umění. Snad i vzhledem k učitelské tradici v rodině chápal uměleckou tvorbu jako cestu k univerzálnějšímu a hlubšímu poznávání a nezaměřoval se pouze na specifické výtvarné problémy. Poznamenal si k tomu: „Malování neznamená dělat hezké obrázky, malování je především otázkou pravdivého poznávání.“⁷ Své žáky samozřejmě seznamoval se základy různých výtvarných technik, ale učil je také chápat smysl tvorby a osobitě vnímat svět.

Praktické i teoretické hodiny Petra Skácela na LŠU J. Kvapila v Brně na Petrově se staly takřka legendárními a vzpomínky na ně se objevují v různých statích. Citujme alespoň nedávno zaznamenaný dojem brněnského malíře Pavla Hayeka, který se svým výtvarným názorem dostal velmi daleko od přesvědčení

Petr Skácel s žáky v Lidové škole umění v Brně na Petrově, vlevo brněnský výtvarník Pavel Hayek, 1980. (soukromá sbírka, foto: B. Holomíček)

6 V roce 1948 velmi krátce učil na národní škole v Poštorné, v letech 1954–1957 na národní škole v Křenově, ve školním roce 1958/59 na jedenáctileté střední škole na Slovanském náměstí v Brně-Králově Poli a v letech 1967–1968 opět v Králově Poli na gymnáziu na Slovanském náměstí. Informace čerpaný z rukopisného životopisu Petra Skácela, který je součástí archivu rodiny Skácelových, pozn. 4.

7 Deník výtvarníka, rukopisné poznámky Petra Skácela z období 1982–1989, soukromá sbírka.

svého učitele, ale přesto ho uvádí jako inspirativní osobnost: „Petra jsem měl rád a v mém mládí na mě měl velký vliv. Potom jsem se začal více zajímat o současné umění a to už nebyl jeho zájem. Poslední velcí malíři pro něho byli Marc Chagall a Pablo Picasso. Přesto mu vděčím za dobré nasměrování a jeho rané obrazy a kresby se mi stále líbí.“⁸

Poznámky k tvorbě

Malířská a kreslířská tvorba Petra Skácela byla komentována a reflektována v poměrně velkém počtu katalogových textů, novinových článků a recenzí nebo studií věnovaných jeho osobě v rámci publikací, které se zaměřovaly na brněnskou výtvarnou scénu. Skácelovu dílu se věnovaly zvláště tři historičky umění. Nejčastěji o jeho práci psala Bronislava Gabrielová, která s ním byla spojena také přátelským vztahem, dále Nina Dvořáková a Marcela Macharáčková.⁹ Většina těchto textů popisuje časový průběh Skácelovy tvorby, formální odlišnosti mezi různými etapami jeho díla, přičemž je výstižně, podrobně a se znalostí autorových klíčových děl popisován jeho malířský rukopis, práce s barvou, náměty a estetické působení jeho malby.

Bronislava Gabrielová zdůrazňovala, že Petr Skácel patří k solitérním osobnostem českého malířství, jeho tvorba se neodvíjí ze zkušeností získaných studiem experimentálních proudů moderního malířství, jak tomu je u většiny výtvarníků jeho generace, ale především z vlastních představ a světa vypjaté fantazie.¹⁰ Považuje ho také za jednoho z největších českých koloristů druhé poloviny 20. století, pro něhož je barva zdrojem mnohoznačného sdělení. Také Nina Dvořáková postřehla, že Skácel je bytostný kolorista, ale smyslové působení barevných jevů pro něj není cílem a formální hrou, ale je spojeno s významovými rovinami obrazu.¹¹ Zároveň upozornila na „naléhavost výchozího zážitku prostupující celou Skácelovu tvorbu“ a na to, že malíř dokáže propojit „sdělení o věcech důvěrně známých s oslavou spirituálních hodnot.“¹²

I když byla Skácelova tvorba takto výstižně komentována, shrnující charakteristika jeho uměleckého názoru se někdy ztrácí v podrobných líčeních smyslového působení maleb a kreseb. Proto se tento pohled na jeho práci vedený

8 Setkání přátel a žáků Petra Skácela, Památník písemnictví na Moravě, 25. 9. 2019.

9 DVOŘÁKOVÁ, Nina. *Petr Skácel*. Text v katalogu výstavy L. Martínka a P. Skácela v Domě pánů z Kunštátu v Brně, 6. 9. – 9. 10. 1983; TÁŽ. *Petr Skácel – obrazy a kresby*. Katalog výstavy v galerii Stará radnice (Dům umění města Brna), 17. 4. – 20. 5. 1990; GABRIELOVÁ, Bronislava. *Petr Skácel*. In: *Výtvarní umělci dneška/V*. Brno: KIC, nedatováno; TÁŽ. Malíř Petr Skácel. In: *Bulletin Moravské galerie v Brně*. Brno: Moravská galerie, 1996, roč. 52, s. 139–143; GABRIELOVÁ, Bronislava a MARČÁK, Bohumil. *Přesahy výtvarného Brna*. Brno: Petrov, 1999; MACHARÁČKOVÁ, Marcela. *Petr Skácel – obrazy, kresby*. Katalog výstavy Muzea města Brna, Měnská brána, 5. 10. – 19. 11. 2000; GABRIELOVÁ, Bronislava. *Výtvarné fantazie Petra Skácela*. In: KAŠPÁREK, Petr, ed. *Petr Skácel*. Tišnov: Sursum, 2005, s. 7–22; MACHARÁČKOVÁ, Marcela. *Obrazy Petra Skácela ve sbírce moderního umění Muzea města Brna*. Ibid., s. 23–25.

10 GABRIELOVÁ, Bronislava. *Výtvarné metafory Petra Skácela*. *Hlasy Brna*. Brno: Národní výbor města Brna, 1990, č. 2, s. 10.

11 DVOŘÁKOVÁ, Nina. *Petr Skácel*. Text v katalogu výstavy L. Martínka a P. Skácela v Domě pánů z Kunštátu v Brně, 6. 9. – 9. 10. 1983.

12 Ibid.

z odstupu dalších let pokouší postihnout hlavní principy Skácelovy tvorby jako uzavřeného celku a hledá jejich propojení s autorovým myšlenkovým pozadím, jak se objevuje v jeho pozoruhodných rukopisných poznámkách nazvaných *Deník výtvarníka*.¹³ Součástí tohoto širšího pohledu je také určení pozice Petra Skácela na brněnské výtvarné scéně, které v dosavadní reflexi jeho díla také nenajdeme s výjimkou konstatování, že šlo o solitérního tvůrce, který se vyhýbal zařazení do místních výtvarných skupin.

„Přirozenost je velká věc“

Ve Skácelově tvorbě by měla být zdůrazněna jedna základní charakteristika, a tou je sklon k záměrnému naivismu a primitivismu výtvarné formy. Tento moment v minulosti přímo zmínila jen Marcela Macharáčková, která napsala, že „Skácelova kresba je trochu naivní a primitivizující, trochu neumělá a trochu

P. Skácel, *Bez názvu*, 1968, olej na plátně, 86x57 cm. (soukromá sbírka, foto: H. Fadingerová)

P. Skácel, *Moje rodina*, 1965, olej na papíru, 86,5x61 cm. (soukromá sbírka, foto: J. Havlová)

13 *Deník výtvarníka*, pozn. 7. Jde o čtyři sešity rukopisných poznámek z historie umění od nejstarších dob až po moderní umění, které jsou doplněny Skácelovými kresbami a náčrtky. Začal ho sepsovat okolo roku 1982 a ukončil ho po smrti svého bratra Jana Skácela v listopadu roku 1989. Nyní jsou v soukromém majetku. Výňatky z této práce byly zásluhou Bronislavy Gabrielové a Bohumila Marčáka publikovány v: KAŠPÁREK, Petr, ed. *Petr Skácel*. Tišnov: Sursum, 2005.

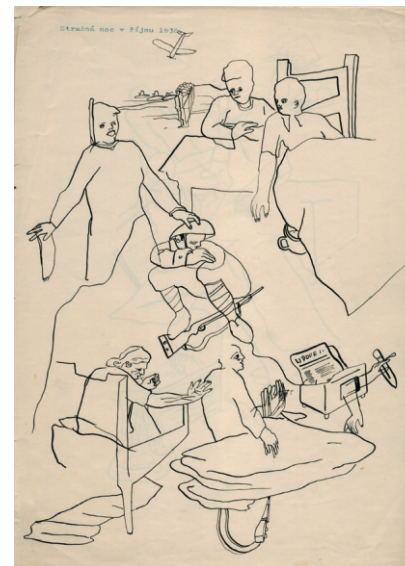

P. Skácel, *Koncert pro housle, klarinet, kytaru a černou díru*, 1991, olej na plátně, 135x162 cm. (soukromá sbírka, foto: H. Fadingerová)

o lidském údělu a reflektuje smrtelnost v konfrontaci s věčným koloběhem života. Jde například o obrazy *Koncert pro housle, klarinet, kytaru a černou díru* (1991), *Vzpomínka – Smrt básníka* (1991), *Poslední autoportrét* (1993).

„Malujte tak, aby to bylo a zároveň nebylo.“

Další důležitý moment Skácelova uměleckého přesvědčení by se dal vystihnout jeho radou pro studenty, která zněla: „Malujte tak, aby to bylo a zároveň nebylo.“²⁰ Toto zněvlně znějící krédo vybízí k tomu, aby výtvarné vyjádření nebylo doslovné, aby využívalo hru imaginace a metaforickou proměnu skutečnosti. Sám se ho ve své tvorbě držel. V jeho prvních vážněji míněných výtvarných pokusech, které učinil jako student gymnázia, najdeme dokonce přímou inspiraci surrealismem. Jsou to velmi zajímavé perokresby, v nichž se objevuje absurdní i poetická transformace reálných prvků a mísí se v nich osobní dojmy mladého člověka i zážitky z doby okupace. Je zajímavé, že existují podobné konvoluty surrealistických

P. Skácel, *Strašná noc v říjnu 1938, 1942*, kresba tuší na papíru, 29,5x21 cm. (soukromá sbírka)

P. Skácel, *Bez názvu (Hlava)*, 1960, olej na sololitu, 35x58 cm. (soukromá sbírka, foto: H. Fadingerová)

kreseb i u dalších mladých autorů zasažených tíživostí té doby – např. Milada Schmidtová, Bohumír Matal nebo známá surrealista Toyen. Při pohledu na další průběh tvorby Petra Skácela zjišťujeme, že imaginativní zdroje u něj byly vlastně trvale přítomny. Vynořily se výrazně znovu například v několika málo vystavovaných a publikovaných pracích ze šedesátých let, kdy na některých malbách vyvolává z fantazie zvláštní přízračné bytosti. Nikdy ale nešlo o vztah k surrealismu jako skupinovému programu.

K nejpůsobivější podobě dospěla Skácelova obrazová hra imaginace a náznaků v obrazech z počátku osmdesátých let, kdy u něj nastalo velmi intenzivní tvůrčí období. Výsledky této fáze jeho tvorby shrnula výstava, která se konala v roce 1983 v Brně v Domě pánů z Kunštátu. Skácelova malba se oproti předcházejícímu desetiletí usadila ve své suverénní poloze. Malíř zcela uvolněnou rukou rozehrál barvu v množství tónů. K tomu se přidala velmi proměnlivá a neuzavřená forma zobrazovaných figur a předmětů. Ty jsou nejednoznačně vymezené a jejich tvar malíř spíše jen evokuje, než by ho jasně modeloval. Věcně zachycené objekty se tu střídají s fantazijními vidinami. Autor vytváří svůj vlastní časoprostor, v němž existuje prolínání minulosti a přítomnosti, reality a imaginace, světa lidí a zvířat. Je v tom něco z dětského a magického vidění a vnímání. Obrazy působí jako scény ze snů nebo vzpomínek. V metaforách jakoby vyprávěly dávný příběh a v mnohém se blíží působení veršů malířova bratra Jana Skácela, které jsou podobně zakořeněné v imaginaci blízké lidové poezii a baladám. Malíř i básník ve svých představách krouží kolem podobných prvků: tma, měsíc, oheň, studánka, zvířata jako blíženci lidí, osud a jeho zásahy do lidského života.

P. Skácel, Faunovo odpoledne v Poštorné, 1982, olej na plátně, 90x145 cm.
(Muzeum města Brna, foto: M. Strnad)

Malba Petra Skácela je v tomto období námětově rozmanitá, převažuje hlavně zachycení krajiny, ale objevuje se i portrét, zátiší, figurální scény.²¹ Tyto žánry však mají v jeho podání posunutý význam, symbolickou rovinu nebo procházejí metaforickou proměnou. Rodinný portrét je meditací o koloběhu života, krajina skrývá tiché memento a zátiší má význam přesahující popis předmětů. To vše činí z vnímání jeho maleb dobrodružství poznání a hru imaginace. Navíc jeho výtvarné vize jakoby před námi organicky rostly, jeden tvar navazuje a vzniká z předchozího a divák žasne nad jejich bohatostí a nijak nevdá, že vždy neodkryje vše. Ostatně sám malíř poznamenal: „Srozumitelnost není to, že poznávám, že tam je ta a ta věc (...). Umělecké dílo má být srozumitelné i nesrozumitelné zároveň. Jen srozumitelnost znamená polopatismus, jen nesrozumitelnost je nesmysl.“²²

Vyprávění barvou

Zajímavým problémem, o kterém je možné v souvislosti s Petrem Skácelem diskutovat, je přítomnost epického vyprávění a také přímá literární inspirace jeho díla. V tom ho jistě poznamenalo rodinné prostředí – zvlášť otec učitel a autor

21 Např. obrazy *Krajina z pohraničí* (1982), *Krajina s hořícím stromem* (1982), *Krajina s vyhasínajícím ohněm* (1982) – Moravská galerie v Brně; *Krajina na konci léta* (1982), *Faunovo odpoledne v Poštorné* (1982) – Muzeum města Brna; *Svratka u Komína* (1982), *Honzík* (1982), *Pálava* (1983), *Pohled na Brno* (1983), *Hrad Veveří (Osvobození)*, 1983) – soukromé sbírky

22 Deník výtvarníka, pozn. 7.

prózy i epigramů, který k literatuře přivedl i oba své syny. Za vše mluví tato malířova poznámka o vztahu k literatuře: „Než jsme s bratrem jako děti odcházeli do školy, a byl ještě čas, četl nám otec francouzsky *Tři mušketýry* a překládal nám je. U nás doma byla velká knihovna; byli jsme odkojeni především literaturou francouzskou a ruskou. (...) Jsem velký čtenář a snít nad stránkami knihy je pro mne spojeno s pocitem štěstí.“²³

Už jsme se zmínili o některých Skácelových obrazech s náměty z ruské literatury, ale musíme ještě upozornit na Skácelovy rozsáhlé soubory kreseb, které také vycházejí z četby a poezie.²⁴ Skácelovo vizuální zachycení dějů a lidských osudů samozřejmě bezpečně upoutává divákovu pozornost, čehož si povšimli i ti, kdo jeho tvorbu odborně komentovali. Igor Zhoř poznamenal, že Skácel je především ilustrátorem: „Literární východiska jeho tvorby nejsou jen knižní, ale vážou se i k reálnému životu: v něm objevoval specifické děje a ty pak přenášel do kreseb a obrazů.“²⁵ I Skácelovu volnou malbu viděl jako podřízenou ději: „barva vyprávějí a sloužící epickému sdělení.“²⁶ Když čteme tato slova, nemůžeme se ubránit dojmu, že narativně a literárně založená tvorba je tady nenápadně postavena jaksi níže na hodnotové stupnici oproti abstraktněji založené formě. Projevuje se tu zakořeněný modernistický názor, že jedním ze znaků emancipace umění bylo osvobodit se od reálného zobrazení a vyprávění dějů. Petr Skácel je tím pádem nenápadně odsouván mezi umělecké solitéry. Bronislava Gabrielová naproti tomu jeho literární inspiraci hodnotí jednoznačně kladně jako důležitý moment, který ho odváděl od řešení čistě formálních výtvarných problémů a nedovolil mu sklouznout k opakování prázdných modernistických forem.

V již zmiňovaném Deníku výtvarníka však můžeme objevit ještě další návod k tomu, jak chápat narativní linii ve Skácelových kompozicích. Najdeme v něm totiž zápisky, kresby a schémata, které se týkají jeho zájmu o fenomén času. Vyprávění a zachycení různých dějových fází pro něj bylo prostředkem, jak zapojit do vizuální formy, která je ze své podstaty statická, časovost. Malíř si zde poznamenal: „Je-li výtvarná skutečnost skutečností také geometrickou, musí být také skutečností časo-prostorovou, aby byla vůbec skutečností.“²⁷

23 Petr Skácel o... In: KAŠPÁREK, pozn. 13, s. 46–50.

24 *Vojna a mír* (L. Tolstoj; 1985–1986, kresby tuší), *Zápisky z mrtvého domu* (F. M. Dostojevskij; 1989, kresba tuší), *Zločin a trest* (F. M. Dostojevskij; 1967–1968, kresby tuší.), *Tichý Don* (P. M. Šolochov, 1965, kresby tuší), *Taras Bulba* (N. V. Gogol), *Faust* (J. W. Goethe; kresby tuší).

25 ZHOŘ, Igor. Nové obrazy Petra Skácela. *Svobodné Slovo*. 4. 5. 1990, s. 5.

26 Ibid.

27 Deník výtvarníka, pozn. 7.

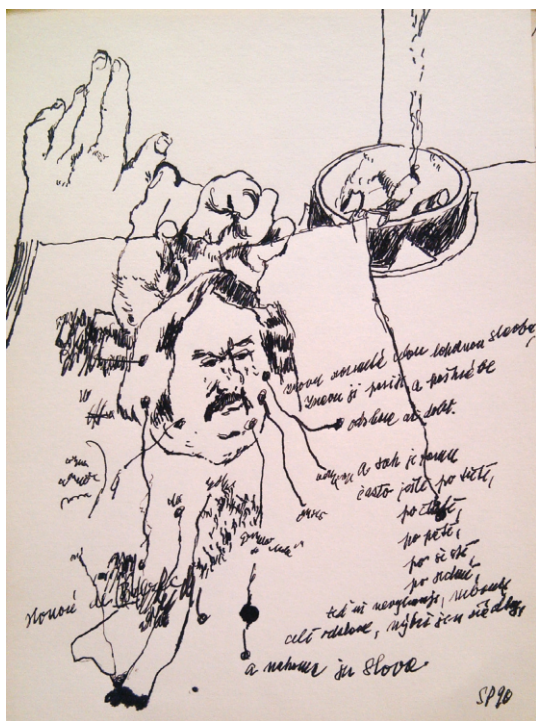
Kvílení štětcem²⁸

Jmenovali jsme zatím několik momentů, na nichž stojí tvorba Petra Skácela, ale nezmínili jsme dosud samotný výchozí bod jeho uměleckého vyjádření. Lépe než všichni teoretici tento zdroj jeho tvorby vystihl básník Jan Skácel. V textu, který nemohl z politických důvodů podepsat a který vyšel k bratrově výstavě kreseb, napsal: „Tyto kresby jsou seismografickými záznamy otřesů lidské duše“.²⁹

Básník postřehl velmi subjektivní založení tvorby Petra Skácela, ve které ho vedly hlavně pocity a silně prožité situace a vztahy. Dotýkaly se ho vnější události i soukromá životní dramata a ventiloval to uměleckým gestem. Otec Emil

Skácel poznamenal o Petrovi, že je „tichý a pozorující“,³⁰ znamená to jistě, že vnímal mnohem více pocitů, jevů a detailů, než si uvědomuje méně senzibilní člověk. Někde na začátku bylo trauma z konce 2. světové války a i mnoho jeho dalších prací reagovalo na konkrétní společenské události (např. obrazy *Balkánská matka*, *Nálet na Brno*, cykly kreseb *Morava 1945*).³¹

Ještě důležitější je, že Petr Skácel měl odvahu odkrývat ve své tvorbě i vlastní krizi, proto jsou jeho malby a kresby také živoucím deníkem zachycujícím světlé chvíle v zářivých barvách a odrážejícím i horší okamžiky, kdy se v obrazech rozrůstá temnota. Hnutí malířovy mysli snad nejpříměji ukazuje jeho nervní a citlivá kresba. Zdaleka nejde o analytickou intelektuální tvorbu, ale spíše o intuitivní přístup a úplné vložení sebe sama

Zápisník z ateliéru, cyklus kreseb, 1990, tuš na papíru, 29,5x21 cm. (soukromá sbírka)

28 A tenkrát, tenkrát
tak tence (štětcem) kvílíme,
že je nás neslyšet –
jak pravdu.

Úryvek z básně Oldřicha Mikuláška *Portrétování (Petru Skácelovi)*. In: GABRIELOVÁ, Bronislava. *Výtvarní umělci dneška/V*. Brno: Kulturní a informační centrum města Brna, 1991.

29 SKÁCEL, Jan. *Petr Skácel – ilustrace a kresby*. Text k výstavě. Závodní klub ROH ČKD Blansko, 2.–16. listopad 1975.

30 Rukopisné poznámky Emila Skácela, archiv rodiny Skácelových, pozn. 4.

31 „Vždy jej hluboce zasahovalo lidské utrpení, ať již z druhé světové války nebo ze současného světa. Snažil se jej vtělit do své kresby a obrazů.“ HAVLOVÁ, Jitka. *Vzpomínka na Petra Skácela. Kam v Brně*. Brno: Kulturní a informační centrum města Brna, 1994, č. 1.

do uměleckého gesta. Malířův blízký přítel Jan Lacina přesně vycítil, že „obrazy Petra Skácela jsou protřpěné a vysněné“.³²

I když Skácelovy práce nakonec vyznívají jako univerzálnější výpověď o člověku, jsou vždy založené na subjektivním pocitu, stavu, zážitku. Sam povazoval zážitek za jeden z nejdůležitějších základů své tvorby: „Podnět nebo také impuls nebo inspirace vychází vždy z osobního zážitku. Čím hlubší zážitek, tím lépe. Zážitek jakéhokoliv druhu – vizuální, literární, hudební, citový osobní prožitek nebo zkušenost. Zážitek může být přítomný, ale i třeba časově vzdálený, z dětství. Určitý i neurčitý – tušený. Zážitek nemůže být nahrazen nápadem, vymyšleností.“³³

Petr Skácel v ateliéru, 1986. (soukromá sbírka, foto: J. Kratochvíl)

32 LACINA, Jan. *Petr, kde jsi?* In: KAŠPÁREK, pozn. 13, s. 26–38.

33 Strojitelný text Petra Skácela, patrně přednáška pro studenty, archiv rodiny Skácelových, pozn. 4.

Solitér

Mezi brněnskými umělci stejné generace zřejmě neexistuje paralela k tomuto velmi osobnímu a vlastně odvážnému přístupu, a tak Petr Skácel působí jako umělecký solitér, který se nezařadil do žádné z brněnských výtvarných skupin a také příliš neusiloval o soulad s dobovými uměleckými tendencemi. Přesto je jeho tvorba důležitou součástí okruhu brněnské malby. Ve stálé expozici výtvarného umění Muzea města Brna, která v reprezentativním výběru představuje výtvarnou scénu moravské metropole, jsou obrazy Petra Skácela vystaveny vedle maleb Leonida Ochrymčuka, Aloise Mikulky a Oldřicha Vašici. Skácel se zde ocitl mezi autory, kteří stejně jako on poněkud vybočovali z převažujícího tónu brněnské malby šedesátých až osmdesátých let 20. století, pro niž je charakteristické směřování ke klasičnosti a k jisté konceptuálnosti v širším slova smyslu. Tento směr pomyslně udala významná dvojice malířů Bohumír Matal (1922–1988) a Jánuš Kubíček (1921–1993). Jejich malba stojí na respektování tvarové konstrukce a řádu a jde jim spíše o analytický přístup a intelektuální reflexi problémů malby. Petru Skácelovi byly vlastní protikladné principy – neurčitost a proměnlivost forem, organický růst tvarů a malířská bezprostřednost s důrazem na intuitivní práci s barvou.

Konfrontace myšlenek Petra Skácela a Bohumíra Matala jasně ukazuje, že názorově stáli na opačných pólech. Petr Skácel říká: „Umělec by měl být na výši po stránce rozumové i citové. Znalosti matematiky, biologie, fyziky atd. nevadí. Cit, ten zvláště se musí udržovat v kondici. Původní dětský cit, dětská bezprostřednost může zakrtnout, otupit. A to je pro každého umělce neštěstím.“³⁴ Naopak Matal prohlašuje: „Citím a intuicí se šetřím. Co lze, dělám mozem.“³⁵

Souhra všech těchto momentů nakonec způsobila, že Petr Skácel dlouho zaujímal pozici jako „atypický a ne zcela uznávaný autor“, jak otevřeně zmínila např. Marcela Macharáčková.³⁶ Bylo by zajímavé položit si otázku, jestli je nějaký vztah mezi skutečností, že dílo malíře, který se jevil jako solitérní umělecká osobnost a který svou tvorbu založil na barvě, emoci, prožitku a určité neuchopitelnosti formy, zaujalo vlastně výhradně ženy-teoreticky umění, jak jsme zmínili výše. Skácelovy tvorby si totiž jinak povšiml jen ředitel brněnského Domu umění Adolf Kroupa, u kterého musíme zdůraznit jeho zájem o insitní umění, a také např. básník, překladatel a teoretik Ludvík Kundera, u nějž se literární profese spojovala s výtvarnými zájmy. Velmi ho oceňoval také kolega, malíř a autor objektů Ivan Kříž.

Hodnocení díla Petra Skácela se začíná měnit po jeho smrti v roce 1993. Pro umělecké prostředí Brna byl každopádně jevem jedinečným a nepostradatelným pro vytváření různorodosti autorských názorů. Jeho malby a hlavně množství kreseb pořád čekají na kompletní katalogizaci a průzkum a zasloužily by si monografické zpracování, jehož se dostalo již zmíněným malířům Matalovi a Kubíčkovi.

PRAMENY A LITERATURA

Archiv rodiny Skácelových, soukromý majetek Zuzany Šťastné.

Deník výtvarníka, soukromá sbírka.

DVOŘÁKOVÁ, Nina. *Petr Skácel – obrazy a kresby, katalog výstavy*. Galerie Stará radnice, 17. 4.–20. 5. 1990.

DVOŘÁKOVÁ, Nina. *Petr Skácel*. Text v katalogu výstavy L. Martínka a P. Skácela v Domě pánů z Kunštátu v Brně, 6. 9.–9. 10. 1983.

GABRIELOVÁ, Bronislava. Petr Skácel. In: *Výtvarní umělci dneška/V*. Brno: KIC, nedatováno. s. 55–64.

GABRIELOVÁ, Bronislava. Malíř Petr Skácel. In: *Bulletin Moravské galerie v Brně*. Brno: Moravská galerie, 1996, roč. 52, s. 139–143.

GABRIELOVÁ, Bronislava a MARČÁK, Bohumil. *Přesahy výtvarného Brna*. Brno: Petrov, 1999. ISBN 80-7227-055-9.

GABRIELOVÁ, Bronislava. Nad dílem Petra Skácela. *Lidová demokracie*. 20. 11. 1993, s. 4.

GABRIELOVÁ, Bronislava. Výtvarné metafory Petra Skácela. In: *Hlasy Brna*. Brno: Národní výbor města Brna, 1990, č. 2, s. 10.

HAVLOVÁ, Jitka. Vzpomínka na Petra Skácela. *Kam v Brně*. Brno: Kulturní a informační centrum města Brna, 1994, č. 1. ISSN 1211-5304.

KAŠPÁREK, Petr, ed. *Petr Skácel*. Tišnov: Sursum, 2005. ISBN 80-7323-095-X

KOLLÁR, Anton. *Jak jsem poznával a sbíral naivní umění*. Brno: Albert, 2007. ISBN 978-80-7326-109-2.

KUBÍČEK, Jánuš. *Dramatický meziprostor*. Brno: Fotep, 2008. ISBN 978-80-86871-11-0.

KUNDERA, Ludvík, MALINA, Jaroslav a SVOBODOVÁ, Kateřina. *Bohumír Matal*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006. ISBN 80-7204-430-3.

KUNDERA, Ludvík. Malíř Petr Skácel – 3. řečiště. *Kam v Brně*. Brno: Kulturní a informační centrum města Brna, 2000, č. 3, příloha VI, s. 17. ISSN 1211-5304.

MACHARÁČKOVÁ, Marcela. *Petr Skácel – obrazy, kresby*. Katalog výstavy Muzea města Brna, Měniná brána, 5. 10.–19. 11. 2000.

SKÁCEL, Jan. *Petr Skácel – ilustrace a kresby*. Text k výstavě. Závodní klub ROH ČKD Blansko, 2.–16. listopad 1975.

ŠVYHNOST, Pavel. Židle z Petrova ateliéru. *Lidová demokracie*. 20. 11. 1993, s. 4.

ZHOŘ, Igor. Nové obrazy Petra Skácela. *Svobodné Slovo*. 4. 5. 1990, s. 5.

34 SKÁCEL, Petr. *Některé poznámky ke vzniku výtvarného díla*. Strojopis z archivu rodiny Skácelových, pozn. 4.

35 KUNDERA, Ludvík, MALINA, Jaroslav a SVOBODOVÁ, Kateřina. *Bohumír Matal*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006.

36 MAREČEK, Luboš. Výstava připomíná Petra Skácela. *MF Dnes*, 5. 10. 2000, s. 3.

KLÍČOVÁ SLOVA: malba, brněnská výtvarná scéna, solitér, výtvarné umění a literatura

Zusammenfassung

„Und dann zeichnete er es alles reinen Herzens auf weißes Papier.“

Der Maler Petr Skácel – neue Aufzeichnungen zu Lebenslauf und Werk

Der Maler Petr Skácel (1924 – 1993), der jüngere Bruder des bekannten Dichters Jan Skácel, nahm in der Brünner Szene der bildenden Künste die besondere Stellung eines Einzelgängers und eines Kunstschaffenden mit einer originellen künstlerischen Herangehensweise ein. Der Text bemüht sich um eine neue Reflexion seines Werkes und um die Ergänzung einiger Angaben in seinem Lebenslauf, was durch Nachforschungen in Verbindung mit der Vorbereitung der Ausstellung „Die Skáčels - zu ihren Wurzeln“ („Skácelové – ke kořenům“, Denkmal des Schrifttums in Mähren, Zweigstelle des Museums der Brünner Region, 2019) ermöglicht wurde. Auf Grundlage des Studiums von Werken aus privaten Sammlungen sowie der Ansichten des Malers zum künstlerischen Schaffen sowie zu allgemeinen Problemen, welche in seinem handschriftlichen „Künstlertagebuch“ („Deník výtvarníka“) festgehalten sind, werden die Hauptspezifika seines Werkes benannt (ein gewisser vorsätzlicher Primitivismus, das subjektive und intuitive Moment, literarische Verweise, die Arbeit mit Farben und ein metaphorischer Wandel der Form sowie des Konzeptes des Gemäldes). Wenn wir seine Stellung in der hiesigen Kunstszene bewerten, zeigt er sich als eine Persönlichkeit, welche von der vorherrschenden Richtung der Brünner Malerei abwich, die von B. Matal oder J. Kubíček vorgegeben wurde und die eine analytischere und intellektuellere Auffassung anwandte.